

Sygn. akt I A Ca 427/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 stycznia 2023r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny i Własności Intelektualnej

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Ewa Staniszevska

po rozpoznaniu w dniu 4 stycznia 2023r. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa A. B.

przeciwko S. (...) z siedzibą w S.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 20 września 2021r., sygn. akt XII C 1038/18

I. oddala apelację;

II. nie obciąża powódki kosztami zastępstwa procesowego pozwanej w postępowaniu apelacyjnym;

III. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Poznaniu) na rzecz adwokata R. M. (1) 4.428 zł brutto tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Ewa Staniszevska

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 września 2023 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo ewentualne; nie obciążył stron kosztami sądowymi, a powódki dodatkowo nie obciążył kosztami zastępstwa procesowego pozwanej; przyznał od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Poznaniu) na rzecz adwokata R. M. (2) kwotę 6.300zł plus 23% VAT tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną powódce z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił co następuje.

Pierwotnie właścicielem istotnej w sprawie nieruchomości gruntowej, położonej w S., oznaczonej jako działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto prowadzi księgę wieczystą nr (...) był J. R., dziadek powódki. Działka ma powierzchnię 8,6433 ha.

W roku 1950 w S. powstał R. (później R.). Założycielem Zespołu był również dziadek powódki J. R.. Tytułem wkładu wniósł on do Zespołu powyższą nieruchomość. Od tamtego czasu była ona ewidencjonowana i użytkowana przez pozwaną w ramach prowadzonej działalności rolniczej.

Zgodnie ze statutem Zespołu wszelkie grunty orne oraz inne użytki i nieużytki, lasy i wody posiadane przez członków Zespołu łączyło się w celu wspólnego gospodarowania, z tym że każdy członek Zespołu zachowywał prawo własności swojego wkładu gruntowego i prawo przekazania go swoim spadkobiercom. Każdy członek Zespołu miał obowiązek wnieść do Zespołu posiadaną przez siebie ziemię i środki produkcji. Zespół zaś miał prawo użytkować wniesione grunty, tj. uprawiać je i pobierać z nich pożytki. Założyciele Zespołu, którzy podpisali statut, stawali się jego członkami z chwilą zarejestrowania statutu.

Przez lata działalności Zespołu jego statut był wielokrotnie zmieniany. W roku 1995 powrócono do wymogu, aby wycofanie wkładu następowało z rocznym wypowiedzeniem. Pierwotnie wniesione tytułem wkładu grunty były użytkowane nieodpłatnie. Później zmieniono to postanowienie statutu i wprowadzono zasadę, że użytkowanie odbywa się odpłatnie. Na przestrzeni lat sposób ustalania tego wynagrodzenia zmieniał się. Obecnie jest ono ustalane przez Zarząd Spółdzielni.

J. R. zmarł 29 kwietnia 1977 r. Na skutek kolejnych spadkobrań istotna dla sprawy nieruchomości stała się przedmiotem współwłasności czternastu osób, w tym powódki, której udział wynosi 1/12 części. W 2012 r. pozwana porozumiała się z większością współwłaścicieli i nabyła ich udziały stając się właścicielem nieruchomości w 41/64 części.

Pismem z dnia 21 lutego 2014 r. powódka zwróciła się do pozwanej propozycją wydzierżawienia S. jej części przedmiotowej działki na okres trzech lat począwszy od 2014 r., zgłosiła również swoje żądanie odszkodowania za bezumowne korzystanie przez S. ww. części działki w latach 2008 – 2013.

Pozwana pismem z dnia 31 marca 2014 r. poinformowała powódkę, iż Walne Zgromadzenie Członków na swym posiedzeniu w dniu 28 marca 2014 r. postanowiło wydać jej udział w działce (...) położonej w S. po zbiorach w 2014 r. Pozwana proponowała powódce działkę wydzieloną z ze spornej nieruchomości a położoną na jej końcu przy torach kolejowych. Powódka nie zaakceptowała propozycji – proponowała inną lokalizację działki odpowiadającej jej udziałowi w nieruchomości. Pozwana także powódce – podobnie jak pozostałym spadkobiercom J. R. oferowała nabycie udziału w nieruchomości. Strony nie doszły jednak do porozumienia - powódka uznawała, że zaproponowana jej cena nie odpowiada wartości rynkowej udziału.

W lipcu 2014 r. powódka zawiadywała pozwaną do próby ugodowej określając swoje roszczenie z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości na kwotę 230.000 zł. Do zawarcia ugody nie doszło.

Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z udziału powódki w przedmiotowej nieruchomości w wysokości 1/12 części za okres od 21 października 2005 r. do 22 października 2015 r. wynosi 76.816 zł, przy czym za rok 2015 wynosi ono 7.898 zł .

Pozwana po otrzymaniu odpisu pozwu w sprawie, to jest dnia 14 grudnia 2015 r. dokonała przelewu kwoty 12 500 zł na rzecz A. B. tytułem renty gruntowej za udział w działce (...) w S.. W poleceniu przelewu pozwana wskazała, że świadczenie obejmuje lata 2011 - 2015 włącznie. Ponadto przelew dotyczył braci powódki W. R. i G. R. ze względu na to, że pozwana nie dysponowała numerami rachunków bankowych braci powódki. Pozwana przelała już wcześniej, bo dnia 28 stycznia 2015 r. kwotę 10 000 zł z tytułu tzw. Renty gruntowej, lecz powódka kwotę tę zwróciła.

W ocenie sądu I instancji powództwo ewentualne o wynagrodzenie za użytkowanie wkładu gruntowego nie zasługiwało na uwzględnienie.

W toku niniejszego postępowania powódka domagała się zasądzenia kwoty 184.000 zł tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z należącego do niej udziału w nieruchomości gruntowej położonej w S., oznaczonej jako działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w P. prowadzi księgę wieczystą nr (...). Powódka domagała się, nadto, że na wypadek ustalenia, że przedmiotowa nieruchomość została obciążona prawem użytkowania na rzecz pozwanej wynagrodzenia za użytkowanie nieruchomości przez okres 10 lat przed wytoczeniem powództwa.

Sąd Okręgowy przyjął, iż w dniu 31 marca 2014 r. do pozwanej dotarło oświadczenie powódki domagające się zwrotu nieruchomości – 1/12 udziału we współwłasności a roczny termin wypowiedzenia upłynął w dniu 31 marca 2015 r. ,

tak więc począwszy od 1 kwietnia 2015 r. pozwana utraciła prawo do użytkowania tego udziału. W okresie objętym żądaniem pozwu było to 202 dni (6 miesięcy i 22 dni). Ponieważ z opinii biegłego A. A. wynikało, iż wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z udziału powódki w nieruchomości w roku 2015 wynosiło 7.898,- zł powódce za bezumowne korzystanie należało przyznać wynagrodzenie w kwocie ~~4.444 zł~~ przy założeniu, iż za jeden dzień należy się kwota 22 zł (7.898 zł/360 dni = 22 zł. Taka kwota została zasądzona na rzecz powódki wyrokiem z dnia 29 marca 2017 r. w sprawie (...) i w tym zakresie wyrok jest prawomocny.

Rzeczą sądu po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania było rozważenie zasadności powództwa ewentualnego o wynagrodzenie za użytkowanie wkładu gruntowego za okres od dnia 22 października 2005 r. do dnia 22 października 2015 r.

Zgodnie z art. 143 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. Nr 30, poz. 210 ze zm., art. 145) użytkowanie przez s. wkładów gruntowych jest odpłatne. Obowiązek ustalenia w statucie zasad wynagradzania wprowadziła od dnia 1 stycznia 1983 r. ustawa Prawo spółdzielcze. Zasady wynagradzania za użytkowanie określa Statut S. (...)w S.. Statut pozwanej zawiera jedynie w tej materii delegację dla zarządu do ustalenia wysokości wynagrodzenia. Zgodnie z § 20 ust. 1 Statutu (obowiązującego od dnia 5 lipca 1995 r.) użytkowanie przez S. wkładów gruntowych jest odpłatne, a jej wysokość ustala Zarząd. Uchwała Zarządu S. nr (...) z dnia 27 sierpnia 2012 r. w punkcie 2 i 3 stanowi, że tzw. renta gruntowa wynosi równowartość w złotych 2 ton żyta za 1 ha gruntów według średniej ceny sprzedaży i jest płatna z dołu do dnia 31 grudnia za dany rok. Wysokość płatności wynagrodzenia za użytkowanie wkładu gruntowego jest nie tylko wyższa od wcześniej obowiązujących określonych w Statucie, ale i od stosowanych w W. stawek czynszu dzierżawnego gruntów rolnych tej samej klasy. Uchwała z dnia 27 sierpnia 2012 r. jest jedyną uchwałą w tym przedmiocie, ponieważ dopiero wtedy zgłoszono Spółdzielni pierwsze roszczenia z tego tytułu. Przed tą datą ani powódka, ani inni następcy prawni J. R. nie zgłaszali pozwanej żadnych roszczeń dotyczących gruntu wkładowego. Nie było zatem potrzeby wydania takich uchwał.

W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 1995 r. w sprawie sposobu prowadzenia sądowego rejestru spółdzielni w § 7 wskazano, że sąd może w treści wpisu powołać się na dokument złożony do akt rejestrowych. Powołane dokumenty uważa się za objęte treścią wpisu.

Zgodnie z § 19 ust. 1 i 2 sąd rejestrowy bada, czy zgłoszony wniosek i dołączone do niego dokumenty zgadzają się pod względem formy i treści z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa oraz czy zgłoszone dane są zgodne z prawdziwym stanem rzeczy, jeżeli ma w tym względzie uzasadnione wątpliwości. Jeżeli się okaże, że w rejestrze figuruje wpis, który jest niedopuszczalny ze względu na obowiązujące przepisy prawa lub niezgodny z prawdziwym stanem rzeczy, sąd z urzędu zarządzi jego wykreślenie.

Pozwana złożyła do akt odpisy statutów pochodzące z akt rejestrowych. Sąd rejestrowy nie zakwestionował wpisów do statutów spółdzielni ani ze względu na obowiązujące przepisy prawa, ani niezgodność z prawdziwym stanem rzeczy należy zatem przyjąć, że dokonanym zmianom Statutu Spółdzielni przysługuje domniemanie prawne ich zgodności z obowiązującym prawem, w tym obowiązującym Prawem spółdzielczym. Nie ma zatem podstaw do kwestionowania ważności i skuteczności postanowień Statutu Spółdzielni odnoszących się do wynagrodzenia za użytkowanie przez Spółdzielnię wkładu gruntowego.

W konsekwencji nie ma przesłanek do tego, by ustalać wynagrodzenie za użytkowanie wkładu przez Spółdzielnię do dnia 31 marca 2015 r. zgodnie z zasadami przewidzianymi dla korzystania z cudzej nieruchomości bez tytułu prawnego.

Powódce przysługuje zatem żądanie wynagrodzenia za użytkowanie wkładu za okres od 2011 r. do 31 marca 2015 r.

Okoliczności tej pozwana nie kwestionowała przyznając, że powódce należy się, jak to nazwała - renta gruntowa. Pozwana uznał nawet powództwo do kwoty 4.166,66 zł, która jej zdaniem z powyższego tytułu należna jest powódce. Z oświadczenia Spółdzielni, a także danych GUS i Instytutu (...) wynika, że S. sprzedawała żyto konsumpcyjne za cenę wyższą niż obowiązująca wówczas w W. przykładowo w roku 2014 za cenę 515 zł za 1 tonę. W 2011 r. cena sprzedaży 2 ton żyta wynosiła 1400 zł, w 2012 r. 1440 zł, w 2013 r. 1060 zł, w 2014 1030 zł i w 2015 1030 zł. Wysokość wynagrodzenia za użytkowanie wkładu za udział 1/12 działki o powierzchni 8,6433 ha wyniosła więc w roku 2011 1009

zł, w roku 2012 1038 zł, w roku 2013 764 zł, w roku 2014 i 2015 po 742 zł. Ponieważ roszczenie powódki za rok 2015 dotyczy 90 dni (do 31 marca 2015 r.) wynagrodzenie za użytkowanie wkładu wynosi 183 zł.

Sąd uznał, że roszczenie za okres sprzed dnia 22 października 2012 r. jest przedawnione ze względu na treść art. 118 kc. Ponieważ powódka złożyła wniosek o zawezwanie do próby ugodowej w roku 2014 co do nieprzedawnionych roszczeń przerwał on bieg przedawnienia, dotyczy to roszczeń za rok 2011. Ze względu na fakt, że pozwana uznała żądanie pozwu do kwoty 4 166,66 zł wskazując, że dotyczy ona roszczenia o wynagrodzenie za użytkowanie wkładu gruntowego za lata 2011 – 2015 sąd uznał, że powódce należy się również wynagrodzenie za rok 2011 i 2012.

Pozwana zapłaciła powódce należną jej część wynagrodzenia po otrzymaniu odpisu pozwu.

W ocenie sądu pozwana spełniła swoje zobowiązanie względem powódki w całości. Z tego też względu sąd oddalił powództwo ewentualne w całości.

Powódka zwolniona była od kosztów sądowych w całości. W toku postępowania jej sytuacja materialna nie uległa poprawie, z tego też względu Sąd na podstawie art. 102 k. p. c. odstąpił od obciążania powódki kosztami postępowania – zarówno nieuiszczonymi kosztami sądowymi jak i kosztami zastępstwa procesowego pozwanej.

Ponieważ powódka była reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu – adwokata R. M. (2), który wniósł o zwrot kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu w żadnej części dotychczas nie pokrytej – Sąd na podstawie § 19 pkt 1 oraz § 2 ust. 1 i 3 oraz § 6 pkt 6 i §13 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz.U. 2013, p. 461, ze zm.) obowiązującego w dacie wniesienia pozwu – Sąd przyznał ww. pełnomocnikowi wynagrodzenie w kwocie 6.300 zł powiększone o 23% VAT, nakazując jego wypłatę ze środków Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Poznaniu).

Powyższy wyrok zaskarżyła w całości powódka zarzucając:

1. niezasadne przyjęcie, iż dla ustalenia charakteru, wysokości i wymagalności roszczenia powódki znajduje zastosowanie uchwała zarządu pozwanej z dnia 27 sierpnia 2012 r., albowiem z wydana w oparciu o zapis statutu pozwanej, który z uwagi na sprzeczność z art. 143 Prawa spółdzielczego jest, zgodnie z art. 42 § 2 Prawa spółdzielczego, bezwzględnie nieważny,
2. naruszenie art. 118 k. c. poprzez uznanie, iż roszczenie powódki jest częściowo przedawnione pomimo braku ustalenia charakteru i terminu wymagalności tych roszczeń.
3. nierozpoznanie istoty sprawy odnośnie części roszczenia powódki z tytułu wynagrodzenia za użytkowanie wkładu w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, błędnie uznanego za przedawnione.

Podnosząc powyższe wniosła o zmianę wskazanego wyroku w całości i zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kwoty 72.372 zł z ustawowymi odsetkami od dnia następnego po doręczeniu pozwanej odpisu pozwu do dnia zapłaty oraz o rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za pierwszą instancję oraz odwoławczego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Sąd Apelacyjny przyjął za własne fakty ustalone przez Sąd I instancji (art. 387 § 2 ze zn. 1 pkt.1 k. p. c.). Na podzielenie zasługuje zarzut naruszenia art. 143 i 42 § 2 Prawa (...)

Zgodnie z art. 143 - użytkowanie przez s.wkładów gruntowych jest odpłatne. Statut określa zasady wynagrodzenia za użytkowanie tych wkładów.

Zgodnie z § 20 ust.1 statutu pozwanej - użytkowanie przez S. wkładów gruntowych jest odpłatne, a jej wysokość ustala Zarząd. Rację ma skarżąca podnosząc, że przypisanie przez Sąd I instancji przesądzającego znaczenia w ocenie zgodności z prawem tego postanowienia domniemaniu prawnemu wynikającemu z faktu zarejestrowania statutu w rejestrze spółdzielni - było niewystarczające. Jak wskazano już w orzecznictwie (trafnie przywołanym w apelacji), to

domniemanie może być obalone przez osobę mającą w tym interes prawny, ponieważ rejestracja wadliwego statutu, wynikająca z przeoczenia przez sąd rejestrowy jego braków, nie sanuje niezgodności jego z prawem lub zasadami współżycia społecznego.

Przedmiotowe postanowienie statutu jest niezgodne z art.143 Prawa spółdzielczego, skoro nie zawiera obligatoryjnej treści w postaci określenia zasad wynagrodzenia. Nie jest wypełnieniem tego ustawowego wymogu scedowanie na zarząd spółdzielni obowiązku ustalenia wysokości wynagrodzenia, a więc i zasad jego ustalenia. Zasady wynagrodzenia muszą być określone w statucie, zarząd zaś może oczywiście następnie ustalać już wysokość wynagrodzenia ale przy zastosowaniu zasad wskazanych w statucie.

Podzielenie tego zarzutu nie mogło jednak prowadzić do uwzględnienia apelacji.

Brak jest bowiem w sprawie dowodów pozwalających na inne niż przyjął Sąd I instancji określenie wysokości wynagrodzenia. Z pewnością miarodajną w tym względzie nie może być opinia biegłego sądowego na okoliczności wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości w sytuacji, gdy w ocenianym okresie czasu pozwana posiadała tytuł prawny do użytkowania gruntu. Jest to istotnie odmienny stan prawny mający zasadniczy wpływ na wysokość wynagrodzenia za użytkowanie wkładów gruntowych nade wszystko już z tej przyczyny, że w wynagrodzeniu tym uwzględnia się także interes finansowy s. rolnej i wszystkich jej członków. Powódka nie zaoferowała w tym względzie miarodajnego dowodu, nie podnosiła w apelacji zarzutów procesowych co do decyzji Sądu.

Przy czym, jak ustalił Sąd I instancji i co nie jest kwestionowane w apelacji, wprawdzie kryteria i wysokość wynagrodzenia zostały ustalone przez zarząd pozwanej, tym niemniej na poziomie przewyższającym stosowane w W. stawki czynszu dzierżawnego gruntów rolnych tej samej klasy. Tym samym trudno w ogóle mówić o pokrzywdzeniu powódki z tej tylko przyczyny, że zasady wynagrodzenia zostały określone uchwałą zarządu (przez żadnego z członków zresztą niezaskarżoną), a nie jak winno być prawidłowo w statucie.

Nadto Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu I instancji, że w sprawie należało stosować trzyletni okres przedawnienia przewidziany w art.118 kc dla roszczeń okresowych co oznacza, że roszczenie powódki za okres sprzed 22 października 2012 r. uległo przedawnieniu.

Już z istoty wynagrodzenia z art. 143 Prawa s. wynika, że jest to świadczenie okresowe, należne właścicielowi i wymagalne bez dodatkowych jego czynności

w postaci wezwania do zapłaty, zbliżone swym charakterem do czynszu dzierżawnego. Oczywiście możliwe jest ustalenie różnych terminów wypłaty wynagrodzenia jednak wywody apelującej w tym względzie miały charakter jedynie teoretyczny. Ani bowiem z wcześniejszych statutów, które przewidywały wynagrodzenie za korzystanie z gruntów wniesionych jako wkłady przez członków (k. 392), ani z wadliwego postanowienia statutu, w końcu z uchwały zarządu i praktyki – nie wynikał zamiar przyjęcia innego od rocznego terminu wypłaty. Dowolny jest zarzut oparty na twierdzeniu, że ostatecznie powódka nie otrzymała żadnych pieniędzy z tytułu wynagrodzenia za użytkowanie gruntu. Jest on oczywiście sprzeczny z dowodem przelewu (k. 110) oraz oświadczeniem powódki złożonym na rozprawie w dniu 19 sierpnia 2021 r., w którym przyznała, że przyjęła kwotę 12.500 zł. Prawidłowo kwota ta została uwzględniona w ocenie Sądu I instancji.

W końcu, w świetle przedmiotu ustaleń i rozważań Sądu Okręgowego za oczywiście bezzasadny uznać należało zarzut nierozpoznania istoty sporu. Z przyczyn wyżej przedstawionych Sąd Apelacyjny uznał, że zaskarżony wyrok ostatecznie odpowiada prawu

i w konsekwencji na podstawie art.385 k.p.c. apelację oddalił. O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążając nimi powódki. W tym względzie podzielił ocenę Sądu I instancji, mając dodatkowo na uwadze, że proces został wywołany w istocie niewłaściwym postępowaniem pozwanej, która mimo wiedzy o obowiązku wypłaty wynagrodzenia czynności tej nie wykonywała; zareagowała dopiero na wezwanie ale w oparciu o uchwałę, która jako podstawa wypłaty zasadnie mogła budzić wątpliwości. Sąd przyznał pełnomocnikowi powódki z urzędu wynagrodzenie za pomoc prawną udzieloną w postępowaniu apelacyjnym na podstawie § 8 pkt.6 i § 4 ust3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w

związku z pierwszą apelacją powódki złożoną od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 29 marca 2017r., przy której pełnomocnik złożył wniosek i oświadczenie wymagane § 3 tego rozporządzenia.

Ewa Staniszevska